

методика, інноваційні методи преподавання, образотворче мистецтво.

Summary: The paper addresses the problem of traditional and non-traditional methods of teaching arts and crafts in a complex visual teaching subject for students in higher educational institutions in the context of modern higher education in Ukraine. **Keywords:** methods, innovative teaching methods, visual arts.

Література

1. Алексюк А.М. Загальні методи навчання в школі. - Київ, 1981, - 206с.
2. Володько В.М. Іванова Т.В. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність як один з методів розвитку творчих здібностей студентів. Вища і середня педагогічна освіта. - Київ, 1993. - № 16. С. 62.
3. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія/за ред. І.Я.Зязюн. - Київ: Наукова думка. 2003. - С.262.
4. Педагогіка. /Под. ред. Ю.К.Бабанського/. - Москва, 1988. - С. 386-412
5. Симоненко С.М. Визуальное мышление и художественно-графическое творчество / С.М. Симоненко. - Одесса : ОДПИ; Деп. в ГНТБ України, 1994
6. Совершенствование профессиональной и методической подготовки студентов художественно-графических факультетов педагогических вузов: Материалы Всесоюзного семинара-совещания заведующих кафедрами образотворительного искусства, ноябрь, 1987. -Р.-на-Дону: РГПИ, 1989
7. Солдагенко М.М. Сусь Б.А. Самостійна пізнавальна діяльність як найважливіша умова формування спеціаліста. // Вища і середня освіта. - Київ. 1994. - № 7. - С. 39-44.
8. Строков К.А. Современные технологии специалистов художественно-творческого профиля к этнокультурной деятельности: Учеб пособие / Тамбовский гос.ун-т им Г.Р.Державина. -Тамбов: ТГУ,200.- № С38.
9. Фурман А. Технологія створення граф-схем навчальних курсів у спеціально-розвивальній системі. // Рідна школа. - К., 1997. - №2. - С. 25-78.

Подано до редакції 25.02.2011

УДК 130.2

ПОЛІЕТНІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

*Бугерко Ярослава Миколаївна, к. психол. н.,
заступник директора Інституту педагогіки,
психології та інклюзивної освіти*

РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)

Постановка проблеми. У сучасному світі, який увійшов у третє тисячоліття, розвиток України визначається у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури: парламентаризм, права людини, права національних меншин,

лібералізацію, свободу отримання освіти будь-якого рівня і т.п., що невід'ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства. Невід'ємною рисою сучасного індустріально розвинутого світу стало полікультурність життєпростору діяльності людини, а відтак, специфічні заломлення цієї проблеми у сфері освіти.

Аналіз публікацій з даної тематики. Становлення багатонаціонального полікультурного суспільства, залучення підрастаючого покоління до національних і загальнолюдських цінностей, виховання культури міжнародних відносин, етнічна ідентифікація та самовираження особистості в процесі навчання займали значне місце в працях видатних вітчизняних і зарубіжних учених (Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К. Д. Ушинський, П. Ф. Каптерев, П. П. Блонський, С. Т. Шацький). Філософсько-методологічний аспект полікультурної освіти розкривається в роботах Н. Бердяєва, Г. Гегеля, І. Канта, В. Лейбніца, М. Монтеня, Е. Фромма та ін. У роботах сучасних учених О. В. Бондаревської, В. П. Борисенкова, В. С. Гершунського, О. В. Гукаленко, Ю. С. Давидова, З. А. Малькової, М. Н. Кузьміна, Л. Л. Супрунової та ін. розглядаються різні аспекти полікультурної освіти: вона розглядається як феномен культури, як механізм передачі соціального досвіду, як сфера освітніх цінностей, як частина педагогічної культури викладача, як нове інформаційне середовище, як парадигма освіти XXI століття і т.д. Значний позитивний досвід формування освітнього середовища з врахуванням етнічного компонента накопичений у Криму. Концептуальні основи полікультурної освіти розробляються такими науковцями як О. В. Аракелян, А. П. Джуринський, Г. Д. Дмитрієв, В. А. Єршов, В. В. Макаєв, З. А. Малькова, Л. Л. Супрунова). Народні педагогічні ідеї виховання народів, що населяють нині Крим, проаналізовані в роботах А. М. Богущ, М. І. Волкова, А. Духновича, Г. Н. Стельмаховича, Л. І. Редькіної, М. А. Хайруддінова, та ін. [2; 3; 10].

Однак попри значний поступ в теоретичному дослідженні проблем полікультурної освіти як нової і особливої психолого-педагогічної категорії, освітня практика демонструє звичний консерватизм і сповільнену реакцію на соціальні проблеми, що загострюються в цій галузі. Концептуально розробленими є питання впливу етнічних факторів на процеси формування освітнього простору загальноосвітніх закладів та закладів вищої освіти, недостатньо вивчені механізми формування особистості, здатної до активної життєдіяльності в багатонаціональному полікультурному середовищі. А тому метою статті є виявлення сутнісного змісту поняття освітнє середовище та виокремлення факторів етнічного середовища, які впливають на його формування.

Виклад основного матеріалу. Студентське середовище – це одна з найбільш інтенсивних зон міжетнічних контактів. У великі міста приїжджає навчатися молодь практично з усіх регіонів України. Саме у Вузях зустрічаються представники найрізноманітніших етнічних груп, вступають в контакт різні системи світосприймання і світобачення. В результаті цих контактів у багатьох студентів закріплюються стереотипи міжетнічного сприйняття і поведінки, які вони пронесуть крізь усе життя. В цілому студентський вік (18-22 років) є вирішальним періодом розвитку етнічної

самосвідомості, її зміцнення і закріплення. Однак дослідження показують, що в приватному житті етнічність переважної більшості студентів не достатньо актуалізована, а етнічна самоідентифікація не займає провідних позицій. Якщо врахувати, що багато з них – майбутні викладачі, які повинні будуть передати отримані знання і сформовані установки подальшим поколінням виникає неприємна ситуація. Сьогодні відомо, що значна кількість різних етнофобій виходить з негативної оцінки своєї етнічної групи. Саме відсутність позитивної оцінки свого етносу і переживання комплексу національної неповноцінності призводять до напруженості в міжетнічних відносинах, а механізм психологічного захисту змушує звинувачувати інші народи у всіх можливих гріхах.

Сучасні психологічні дослідження вказують на наявність соціальних і психологічних чинників, які в тій чи іншій мірі порушують адекватність оцінки дій в групах, в яких працюють вчителі з неадекватними формами вираження етнічної самосвідомості. Водночас, діти, які навчаються у вчителів з адекватною позитивною етнічною самосвідомістю, краще адаптовані в мікросоціумі, їх поведінка характеризується більш гнучкими і гармонійними формами взаємодії з тими, хто їх оточує. Тоді як діти, яких навчають вчителі з гіперболізованою і літотизованою формами етнічної самосвідомості відчувають утруднення в соціально-психологічній адаптації.

Одним із основних інститутів, що покликаний підтримувати і розвивати етнічні сторони національної ментальності є освітня система країни. А тому країні важливо створення ментально відповідної (адекватної) системи національної освіти. Це можливе, на думку проф. А.В.Фурмана, за такого розвитку державотворчих процесів в Україні, коли реформування освітньої системи стратегічно, тактично і ситуативно буде спрямоване на трансформацію навчально-виховних закладів й освітніх установ з фактора наукової інтелектуалізації суспільства в повноправні соціально-культурні інституції, котрі професійно займаються збереженням, збагаченням і розповсюдженням прогресивних наукових знань, соціальних норм і духовно-етичних цінностей [5, с.7]. Для цього зазначені інституції, використовуючи широкій міжнауковий інструментарій, враховуючи особливості українського менталітету, із наявних на даний час національних і загальнолюдських надбань повинні виробляти духовний продукт найвищого цивілізаційного гатунку - висококультурного громадянина суверенної соборної України, якому притаманні національна самосвідомість, життєва мудрість, гуманні цінності, творча рефлексія і добродійна духовність.

Варто врахувати, що процеси структуралізації соціально-культурного простору національної освіти мають сутнісно відповідати покомпонентній диференціації ментального (внутрішнього, душевного) світу нації, етносу, колективу та індивіда. Лише за цієї умови освітньо-виховний процес буде природно стабільним і ефективним, у ньому переважатимуть тенденції прогресивного поступу. Таким прикладом є реалізація наукового проекту "школа ментальності" та впровадження модульно-розвивальної технології ведення початкових курсів у вищих освітніх закладах, яке активно проводиться науковою школою проф. А.В. Фурмана [4; 6-9]. Це своєрідний соціально-

культурний еталон, де широко практикуються гуманні міжсуб'єктні взаємини. Засвоївши їх, учасники освітньої взаємодії переносять їх і в інші сфери спілкування, діяльності, вчинання і таким чином створюються взірці, до яких прагнуть особи і групи інших сфер суспільства. При цьому поліпшення підлягає не менталітет сам по собі, оскільки мова йде швидше про вдосконалення культурних форм його вияву, а соціальне оточення, матеріальні, духовні умови життя людини, етносу. На думку зазначеного науковця, пристосовувати потрібно не стільки національний менталітет до вимог конкретної шкільної (класно-урочної) системи, на що витрачені десятиліття, скільки нову освітню (модульно-розвивальну) систему розробляти і експериментально впроваджувати, повно враховуючи природу українсько-ментальності.

Результати психологічних досліджень чітко вказують на те, що саме у студентському середовищі повинна формуватися загальна система цінностей і установок, які забезпечують єдність поліетнічного українського суспільства. Сьогоднішнє студентство як майбутня інтелектуальна еліта країни може стати активним провідником ідеї мультикультурності, гарантуючи тим самим стабільний розвиток суспільства. Особлива роль в цьому процесі належить системі освіти. Саме вона покликана скорегувати негативні прояви різного роду, створити умови для формування і розповсюдження тих ціннісних орієнтирів, які є бажаними як для особистості, так і для суспільства [1, с.71]. Реалізація зазначених завдань найбільш оптимальною є за умови створення відповідного освітнього середовища.

Саме поняття «середовище» не має чіткого і однозначного визначення. У вітчизняній психології і педагогіці вперше воно появилось в 20-х роках минулого століття, коли почали використовуватися поняття «середовище колективу» (Л.І. Новикова), «оточуюче середовище» (А.С.Макаренко), «педагогіка середовища» (С.Т.Шацький) [11, с. 69]. Інтенсивного розвитку розгляд даного поняття набуває в 90-і роки, коли провідними принципами державної політики в освіті стають гуманістичний характер освіти, пріоритет суспільних цінностей: життя, здоров'я, свобода, розвиток особистості. Саме тоді поняття середовище з'єднується по значущості з поняттям освіти, що призвело до більш поглибленого і взаємозалежного їх вивчення.

В роботах Г.С. Сухобської, І.В. Слободчикова освіта розглядається як сфера соціального життя, яка не зводиться лише до окремої діяльності щодо засвоєння цінностей культури у спеціально визначеному місці та конкретно розробленими формами і методами. Будь-яке місце зустрічей, робоче місце, громадська будівля можуть стати місцем освіти. «Розширення» місць освіти веде за собою зміну статусу, при якому місця для освіти стають центрами освітніх ресурсів, і приводить до реформування класичної системи освіти, коли планування, соціальне і організаційне проектування, дослідження і експерименти не замикаються в рамках самих освітніх систем, а зачіпають інші суб'єкти культури і різні соціальні інститути, соціокультурні процеси і рухи [11, с.70]. У зв'язку з цим і була висунута ідея створення освітнього середовища, здатного забезпечити формування основ нового культурно-освітнього і соціально-психологічного мислення. За такого підходу поняття освітнього середовища стали розглядати як

інтеграція єдності соціокультурного і духовного життя суспільства і безперервної системи освіти.

На даний час під терміном «освітнє середовище» розуміється сукупність умов, які впливають на формування і функціонування людини в суспільстві, на зовнішнє і внутрішнє наповнення особистості, на різноплановий розвиток її здібностей, потреб, інтересів, свідомості. Розрізняють «освітнє середовище», «освітній простір» і «освітня система». Попри схожість в назві ці поняття не тотожні. *Освітнім простором* є набір умов, чинників, які певним чином пов'язані між собою і впливають на освіту людини. Він може існувати як певна абстрактна система незалежно від того, хто навчається. Якщо загалом поняття простору пов'язане із взаємним розташуванням одночасно співіснуючих об'єктів, то коли мова йде про освітній простір, мається на увазі набір певним чином пов'язаних між собою умов, які впливають на освіту людини. Тому змістово поняття освітнього простору не включає в себе наявність тих, хто навчається і може існувати і незалежно від них.

Поняття *освітнє середовище* також відображає взаємозв'язок умов, які забезпечують формування людини. Однак в цьому випадку передбачається присутність учня чи студента в освітньому середовищі та їх взаємовплив і взаємодія із середовищем. Очевидна відповідність саме зазначеного поняття ідеї мультикультурної освіти, яка акцентує зверненість освітнього процесу до потреб людини, врахування як впливу умов освіти на учнів (студентів), так і зворотного впливу. Саме цей зворотний вплив фактично і задає спрямованість певному типу освітнього середовища через включення значущих для людини знань і використання комфортних, таких, що приймаються слухачами, технологій навчання.

Дослідження А.В.Фурмана показали, що оволодіння людиною соціально-культурним досвідом у процесі життя відбувається двома способами - через зовнішні впливи соціуму на особистість (як організовані, так і ситуативні) і через смислове занурення індивіда у власний ментальний досвід (реально пережитий та ідеально осягнутий). У першому випадку особа навчається на прикладах поведінки і діяльності інших, у другому - на підвалинах власного матеріального і духовного життя. Порівняння зазначених способів показує їх відмінність у формоактивності. Так в основу першої стратегії закладена зовні спричинена психічна активність, яка є своєрідною реакцією на динамізм оточення, а основою другої є самоактивність, яка зумовлена змінами у психологічній організації внутрішнього світу індивіда. Наслідком першого способу є «соціально задані межі психологічного розвитку особистості-громадянина; другого - її саморозвиток, який не має обмежень щодо продукування соціального таланту та розширення об'єктів духовного самовдосконалення» [5, с.8]. Сучасна освітня система невинуватно односторонньо орієнтована на перший спосіб опанування підростаючим поколінням соціально культурним досвідом і фактично нівелює значний розвивальний потенціал другого. Перехід до інформаційного суспільства в умовах інтеграції наук і діалогу культур змінює освітні орієнтири, враховує нові тенденції, які визнають цінність культурного різноманіття, значимість впливу такого аспекту освітнього середовища як етнічність. А тому об'єднуючим етнонаціональним чинником в

нашій країні є українська ментальність як основа державотворення і освітотворення зокрема. Успішним прикладом експериментального втілення високорозвивальної систему життєдіяльності навчально виховних закладів на підвалинах глибокого і всебічного вивчення української історії-традиції, національного соціального характеру, родовідної душі народу є реалізація наукового проекту «школа ментальності» проф. А.В.Фурмана. Її впровадження показує необхідність максимально повного використання позитивного ментального підґрунтя нації, вичерпного врахування конструктиву, психологічного тону ментального світу українців, передусім його вершинних структур духовного досвіду – свободи, мудрості, віри, розуму тощо. За таких умов учень чи студент навчається не тільки на інформації, що надходить зовні, а й на власних ментальних надбаннях. А для цього треба комплексно змінити цілі і завдання, зміст і форми, технології і методи навчання: з інформаційних вони мають стати розвивальними і саморозвивальними. Реальним шляхом до розв'язання такого над-важливого завдання є організація на рівні держави освітніх експериментів та інноваційних проектів, де б в освітніх закладах вводились системні нововведення якісно вищої наукової досконалості, соціальної масштабності і технологічної виваженості. Експериментальне втілення зазначеного здійснюється вказаним науковцем починаючи з 1992 р. шляхом впровадження модульно-розвивальної системи навчання [6 – 9]. Одержані дані переконують, що випускника школи може озброїти технологією самонавчання тільки інноваційна освітня система національного походження і змісту, що пройшла ґрунтовну експериментальну апробацію у формі нової моделі життєдіяльності середньої загальноосвітньої школи і починає впроваджуватися – у вищій [4].

Значна увага в Україні приділяється розробці спеціальних програм полікультурного навчання, в яких враховується, що освіта підростаючих поколінь, забезпечуючи механізм трансляції етнічної спадщини новим поколінням, покликана, разом з тим, забезпечити і інтеграційні процеси, закласти основи для розуміння і спілкування з іншими культурами, націлювати на уміння підтримувати і розвивати діалог культур.

Варто відмітити у зв'язку з цим активізовані останнім часом процеси етнопсихологізації середньої школи і ВУЗу, коли оптимально вирішуються завдання крос-культурної освіти, формування культури міжнаціональних відносин, виховання міжетнічної толерантності. На зміну епізодичним педагогічним проектам з інформацією про малі етноси і їх культури приходять концептуальні програми освіти, в яких робляться спроби враховувати світосприймання інокультур, пропонується навчальний матеріал з історії, культури, літератури як домінуючої культури, так і етнічних меншин. У багатьох країнах світу установки полікультуралізму входять в програми освіти. Освітня політика третього тисячоліття в усьому світі покликана розвиватися в контексті полікультурності. Однак масштаби полікультурного виховання в провідних країнах світу істотно відрізняються. Йому приділяється значна увага на офіційному рівні в Австралії, Іспанії, Канаді. Активізувалися зусилля з полікультурного виховання і освіти в Україні і США. Одним із теоретичних і методологічних засад полікультурної освіти стали ідеї гуманістичної психології,

які визнають неповторність і унікальність психічної організації кожної окремої особистості, підкреслюють позитивне творче начало людини, її соціальну терпимість, що виступає передумовою і умовою спільного співіснування і співживання людей (А. Маслоу, К. Роджерс). А відтак проблема формування освітнього середовища в поліетнічних регіонах одержує не лише концептуальне підґрунтя, а й можливість розробки конкретних програм розвитку полікультурної освіти, спрямованих не на досягнення часткових ізольованих цілей, а на більш загальне, комплексне вирішення проблеми. При цьому охоплюються як всі ступені освіти (від дошкільної до професійної), так і необхідні умови її модернізації на принципах полікультурності: розробка змісту національно-регіонального компоненту, науково-методичне забезпечення, видання підручників і навчальних посібників, учбової літератури, створення єдиної мережі інформаційного забезпечення з питань полікультурності освіти, підготовку освітянських кадрів до реалізації ідей і технологій полікультурної освіти, розвитку міжкультурної комунікації.

Аналіз психологічної літератури дозволяє визнати, що компонентами полікультурного освітнього простору виступають: ціннісно-змістовний (ставлення до особистості як до найвищої цінності в освітній взаємодії, суб'єкта життя, здатного до культурного самовизначення і самозміни); особистісно-орієнтований (освітянин як посередник між людиною і культурою, здатний ввести її в світ культури і надати допомогу і підтримку кожній особистості в індивідуальному самовизначенні в світі відносин, цінностей і діяльності); операційно-діяльнісний (відношення до освіти, її змісту як культурного процесу, в основі якого лежить особистість, особистий сенс, загальнолюдські і національні цінності, діалог і співпраця) та регіонально-інтеграційний (навчальний заклад як цілісний полікультурний освітній простір, де функціонують і відтворюються культурні цінності, здійснюється інтеркультурна комунікація, міжнаціональне виховання людини культури).

На основі інваріантних загальнолюдських цінностей формуються і підтримуються національні і міжнаціональні цінності, парадигми конвергенції і інтеграції духовних цінностей, базова культура особистості, її відповідність реаліям змінного світу. У відкритому полікультурному освітньому просторі реалізується процес, основна мета якого – створення умов, які забезпечують захист і підтримку розвитку кожної особистості. А відтак, в практику роботи упроваджуються такі методи і технології, які сприяють індивідуально-особистісному підходу в соціальному становленні, адаптації людини в інтеркультурне освітнє середовище за допомогою різних видів діяльності, зокрема через активізацію процесів самопізнання, саморозвитку та рефлексії; через вияв особистісно-значущих цілей життєдіяльності (індивідуальної сфери самореалізації) та через використання засобів консультативного, інформаційного і практичного характеру, спрямованих на організацію процесу освітньої взаємодії, адаптації, захисту і підтримки особистості.

Важливим завданням сьогодення є апробація в полікультурних освітніх установах більш гнучких освітніх систем навчання і розвитку, які сприяють адаптації особистості до культури за допомогою освіти. Особливими характеристиками освітніх технологій в процесі навчально-виховних операцій

полікультурної освіти виступають: співпраця, діалог, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку людини, надання їй вільного, захищеного простору для ухвалення самостійних рішень, різноманітність способів, форм і прийомів творчого самовираження особистості в її культурній ідентифікації.

Таким чином, в умовах багатонаціонального регіону одним із завдань системи освіти є цілеспрямоване формування такого освітнього середовища, в якому б реалізовувались норми і еталони, які відображають специфіку соціально-історичного досвіду життя народів, проходять процеси самоідентифікації особистості як представника певної національної культури, створені належні умови для рівноправного діалогу з етнокультурним оточенням, коли студенти залучаються в глобальні процеси сучасності по засвоєнню національних і загальнолюдських цінностей, принципів рівності і значущості культур.

Висновки

1. Невід'ємною рисою сучасного суспільства є полікультурність простору життєдіяльності людини, прояв тенденцій до розширення міжнародного співробітництва, міжкультурного спілкування та взаємозбагачення а відтак освітня політика третього тисячоліття покликана розвиватися в контексті поліетнічності. В умовах інтенсивних міграцій і взаємодії культур, сучасна система освіти покликана створювати умови для формування людини, здатної до активної життєдіяльності в багатонаціональному полікультурному середовищі.

2. Завдяки впровадженню інноваційних технологій, спрямованих на створення особливого освітнього середовища в навчальних закладах з поліетнічним складом вихованців створюються умови для рівноправного діалогу з етнокультурним оточенням, студенти залучаються в глобальні процеси сучасності по засвоєнню національних і загальнолюдських цінностей, заснованих на принципах рівності і значущості культур, забезпечується можливість їх самоідентифікації як представників тієї чи іншої національної культури.

3. Основними компонентами полікультурного освітнього простору є ціннісно-змістовний, особистісно-орієнтований, операційно-діяльнісний та регіонально-інтеграційний. Для того, щоб створити максимально сприятливі умови для його впровадження необхідна організація на рівні держави освітніх експериментів та інноваційних проектів якісно вищої наукової досконалості, соціальної масштабності і технологічної виваженості, за яких особистість буде навчатися не тільки на інформації, що надходить зовні, а й на власних ментальних надбаннях. Для цього треба комплексно змінити цілі і завдання, зміст і форми, технології і методи навчання: з інформаційних вони мають стати розвивальними і саморозвивальними, вичерпно враховувати конструктив, психологічний тонус ментального світу корінного етносу, передусім його верхинні структури духовного досвіду – свободу, мудрість, віру, розум.

Резюме. У статті розглядаються проблеми формування освітнього середовища з врахуванням етнічного компоненту. Показано, що процеси структуралізації соціально-культурного простору національної освіти мають сутнісно відповідати покомпонентній диференціації ментального

внутрішнього, душевного) світу нації, етносу, соціуму та індивіда. Свідомою є твердження, що в умовах поліетнічного регіону одним із завдань системи освіти є цілеспрямоване формування такого освітнього середовища, в якому б реалізовувались норми і еталони, які відображають специфіку соціально-історичного досвіду життя народів, проходять процеси самоідентифікації особистості як представника певної національної культури, створені належні умови для рівноправного діалогу з етнокультурним оточенням. **Ключові слова:** освітнє середовище, полікультурна освіта, процеси етнопсихологізації.

Резюме. В статье рассматриваются проблемы формирования образовательной среды с учетом этнического компонента. Показано, что процессы структурализации социально-культурного пространства национального образования должны сущностно отвечать покомпонентной дифференциации ментального (внутреннего, душевного) мира нации, этноса, социума и индивида. В условиях полиэтничного региона одно из заданий системы образования – формирование такой образовательной среды, в которой бы реализовывались нормы и эталоны, отображающие специфику социально исторического опыта жизни народов, происходили процессы самоидентификации личности как представителя определенной национальной культуры, созданы надлежащие условия для равноправного диалога с этнокультурным окружением. **Ключевые слова:** образовательная среда, поликультурное образование, процессы этнопсихологизации.

Summary. In the article the problems of forming of educational environment are examined taking into account the ethnic component. It is shown that the processes of structurization of socio-cultural space of national education should essentially correspond to component-specific differentiation of the mental (internal, spiritual) world of nation, folk, society and person. There was given the assertion, that in the conditions of polyethnic region one of the tasks of the educational system is the purposeful forming of such an educational environment, in which the standards and principles are realized character which represent the specific of social-historical experience of life of nations, the processes of self-identification of personality as a representative of a certain national culture, pass the proper conditions for dialog an equal with ethnic-cultural surrounding are created. **Keywords:** educational environment, polyethnic education, processes of ethnopsychologization.

Література

1. Бугерко Я. Виховний ідеал у науковій спадщині Володимира Янева та Григорія Ващенка // Володимир Янів у добу ХХ сторіччя. Зб. наук. конф. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 70-76.
2. Редькина Л. И. Этнопедагогика караимов Крыма : монография. – К.: Педагогічна преса», 2001. – 319 с.
3. Стельмахович М. И. Традиции и тенденции развития семейной этнопедагогики украинского народа : автореф. дис. докт.пед. наук : 13.00.01. – К., 1989. – 48 с.
4. Фурман А.В. Модульно-розвивальна технологія ведення лекційних курсів у Тернопільській академії народного господарства (проект). – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 23 с.

5. Фурман А.В. Психокультура української ментальності : Науковий видання. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 132 с.
 6. Фурман А., Комісаров В. Школа здібностей. Програма дослідно-експериментальної роботи в СШ № 44 м. Запоріжжя // Рідна школа. 1996. - № 8. – с. 5–9.
 7. Фурман А., Костенко В. Школа віри. Програма дослідно-експериментальної роботи ліцею № 157 м.Києва. – К.: Рада, 1995. – 47 с.
 8. Фурман А., Семенюк Т. Школа розуміння. Програма дослідно-експериментальної роботи в СШ № 10 м.Бердичева. – К.: УПКСКО, 1996. 35 с.
 9. Фурман А., Чуйкіна О., Хорітонов В., Горпинюк В. Школа мислення. Програма дослідно-експериментальної роботи в СШ № 19 м. Керчі Республіки Крим. –К.: Інститут психології, 1994. -15 с.
 10. Хайруддинов М. А., Усеинов С.М. Этикет крымских татар. Элепнаме. – Симферополь : Соната, 2001.- 288 с.
 11. И.А. Чумакова. Понятие «рефлексивная образовательная среда» в философии образования // Научные ведомости. - № 4 (44). – 2008. – С.64-74.
- Подано до редакції 09.03.2011

УДК 371

**ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ
САМОРАЗВИТИЮ В ПРОЦЕССЕ ВУЗОВСКОЙ ПОДГОТОВКИ**

*Быстрыкова Анна Надировна
кандидат педагогических наук*

РВУЗ «Крымский гуманитарный университет, г. Ялта

Постановка проблемы. Одним из условий обеспечения эффективности профессиональной деятельности учителя в начальной школе выступает формирование у студентов еще на этапе вузовского обучения готовности к профессиональному саморазвитию, которую мы рассматриваем как одну из важнейших составляющих общей готовности к педагогической деятельности.

Анализ публикаций по исследуемой проблеме. Сформировать готовность к педагогической деятельности возможно только в процессе профессиональной подготовки, различные аспекты которой изучали: Ф. Гоноболин, Г. Нагорная, В. Сластенин, А. Щербаков (процесс формирования профессиональных качеств учителя); Г. Балл, В. Бочелюк, Д. Изатулина, В. Козиев, Г. Костюк, Н. Максимчук, С. Николаенко (формирование психологической готовности к педагогической деятельности); А. Глузман, В. Желанова, Г. Иванова, К. Климова, И. Пальшкова (развитие профессиональной культуры будущего учителя); В. Загвязинский, А. Кучерявый (развитие творческого педагогического мышления); Н. Гузий, К. Дурай-Новакова, Е. Исаев, М. Кобзев, О. Кондрашова, Н. Кузьмина,